

Zbrane nikdy neprinesú mier

Prinášame spoločné vyhlásenie Svetovej federácie veteránov (WVF) a Medzinárodnej federácie účastníkov odboja (FIR) prijaté 4. novembra 2022.

Obe organizácie vyznamenané ako Veľvyslanci mieru OSN, v tradícii bojovníkov v druhej svetovej vojne a odbojárov proti nacizmu, spojených s relevantnými silami občianskej spoločnosti v mnohých krajinách Európy, zvyšujú svoj hlas v súčasnej situácii v snahe zastaviť vojnu na Ukrajine.

Vyzývame obe strany a všetky spojenecké sily na okamžité prímerie a začatie medzinárodných rokovaní. Zbrane nikdy neprinesú mier, diplomacia a rokovania sú jedinou cestou. Je to potrebné najmä na záchranu životov civilných občanov na oboch stranách. V tomto zastávame jednotu aj s pápežom Františkom, ktorý naliehavo varoval pred nebezpečenstvom jadrovej vojny s katastrofálnymi následkami nielen na bojisku, ale aj pre všetky európske krajiny a rozhodne pre celé ľudstvo.

M. Dan Viggo Bergtun (predseda WVF), Vilmos Hanti (predseda FIR)

Dohoda s ministerstvom obrany

Branislav Balogh

Ministerstvo obrany SR podpísalo 23. augusta dohodu s partnerskými združeniami. Doterajšiu zmluvu medzi SZPB a MO SR z roku 2018 tak nahrádza nová.

Za zväz zmluvu podpísal predseda Pavol Sečkář. Riaditeľka kancelárie ministra Monika Masariková a generálny riaditeľ Sekcie ľudských zdrojov Martin Jakál i ďalší pracovníci ministerstva prezentovali možnosti spolupráce s mimovládnyimi organizáciami.

Závazky ministerstva...

V článku 2 dohoda vymedzuje obsah a rozsah spolupráce. Podľa neho MO SR „v rámci svojich materiálno-technických a personálnych možností a za podmienok ustanovených platnými všeobecne záväznými právnymi predpismi a internými predpismi ministerstva obrany v prospech SZPB okrem iného vyčlení priestory, zariadenia a technické zabezpečenie na činnosť združenia na základe schválenej písomnej žiadosti.“

Okrem toho sa zaväzuje zabezpečiť „hromadnú prepravu členov združenia na základe schválenej písomnej žiadosti, ktorí individuálne uzavriú poistnú zmluvu alebo sa pre-

ukážu už uzatvorenou poistnou zmluvou pre prípad smrti spôsobenej úrazom vrátane súvisiacich nákladov, invalidity z dôvodu úrazu, trvalých následkov úrazu a práceneschopnosti z dôvodu úrazu.“

MO tiež bude pozývať „predstavitel'ov združenia na podujatia organizované ministerstvom pri príležitosti významných výročí a udalostí“ a „zverejniť aktuálne znenie platnej dohody na svojom webovom sídle tak, aby bolo verejne prístupné.“

...a záväzky SZPB

SZPB sa bude na požiadanie MO SR alebo z vlastnej iniciatívy a v rámci svojich materiálno-technických a personálnych možností „aktívne zapájať do projektov a akcií organizovaných ministerstvom obrany,“ a „svojimi podnetmi, stanoviskami, návrhmi a odporúčaniami, prípadne inou činnosťou sa podieľať na zabezpečení sociálnych práv, potrieb a záujmov profesionálnych vojakov, vojnových veteránov a pobratel'ov dávok výsluhového zabezpečenia.“ Okrem toho bude „propagovať svojou činnosťou rezort obrany a Ozbrojené sily SR doma i v zahraničí so zreteľom na hodnotové nastavenie rezortu obrany“ a zároveň „podieľať sa na tvorbe strategických a koncepčných dokumentov rezortu obrany.“

Zväz v zložitej finančnej situácii

Ján Rohár

Predsedníctvo a následne Ústredná rada SZPB sa na svojich zasadaniach 24. novembra zaoberali najmä zložitou finančnou situáciou zväzu, ktorú tak ako u každého združenia komplikuje enormný rast všetkých nákladov na činnosť.

Zväz sa musí vážne zamyslieť nad otázkou budúcnosti oblastných kancelárií, nakoľko za súčasných okolností nie je schopný vyrovnávať prudký nárast cien súvisiaci s energiami. Predložený návrh predbežného rozpočtu na rok 2023 ráta s dôsledkami energetickej krízy a tieto objektívne náklady sa prenesú aj do žiadosti o dotáciu Ministerstva vnútra SR.

Ako s plnením zákona?

Žiaľ, ako sa stalo už zvykom, SZPB stále nevie, v akej výške dostane štátnu dotáciu na budúci rok. Všetky aktivity zväzu, ktoré vyplývajú zo zákona, budú teda závisieť aj od rozhodnutia rezortu vnútra. To sa týka i ďalšej zákonnej povinnosti SZPB a to vydavateľskej a edičnej činnosti, na ktorú už tri roky ministerstvo neprispelo ani jeden cent.

Po tieto týždne sa uskutočňujú výročné členské schôdze, budúci rok čakajú odbojárov oblastné konferencie a napokon v máji v Novom Meste nad Váhom XVIII. zjazd, ktorý na štyri roky rozhodne o ďalšom smerovaní SZPB a o personálnych otázkach v jeho vedení. Každá oblastná konferencia bude mať právo navrhnúť kandidáta na predsedu zväzu.

Ústredná rada schválila plán činnosti na rok 2023. Ráta sa v ňom s tradičnými akciami venovanými spomienkam na oslobodenie Slovenska, 79. výročie SNP a Karpatsko-duklianskej operácie. Stretnutie generácií na Kališti sa bude konať 19. augusta. Členovia ÚR SZPB vyjadri-

li sklamanie nad nedôstojným priebehom tohtoročných osláv KDO na Dukle, pričom zástupca ObIV Svidník Ján Uhrík oznámil, že ak by malo k podobnému scenáru dôjsť aj na budúci rok, zorganizujú si oslavy sami vo vlastnej réžii.

Hrozba glorifikácie ľudáctva

V diskusii vystúpil aj predseda ObIV SZPB Martin Jozef Petráš, ktorý ostro kritizoval nedávne negatívne hlasovanie Slovenska na Valnom zhromaždení OSN o rezolúcii proti glorifikácii nacizmu. Otvoril aj tému glorifikácie vedúcich postáv ľudáckeho režimu. Podľa neho je problémom aj nízka vedomosť niektorých ľudí, vrátane predstaviteľov samospráv o tom, čím boli predstavitelia vojnového slovenského štátu. Ako príklad uviedol najnovšiu iniciatívu Združenia inteligencie Slovenska odhaliť v obci Sučany pamätnú tabuľu ich rodákovi, generálovi Jozefovi Turancovi.

Na nebezpečenstvo glorifikácie ľudáctva a nástupu pravicového extrémizmu nadviazal vo svojom príspevku Peter Weiss (ObIV Piešťany), ktorý upozornil, že aj v súčasnej vládnej koalícii na Slovensku sa nachádzajú neľudácke sily. Z týchto dôvodov si SZPB podľa neho musí dávať veľký pozor, pretože sa nachádza v existenčnom ohrození.

Odchody a príchody

Na záver rokovania sa s prítomnými rozlúčil Ján Hamar, predseda ObIV v Leviciach, ktorý po dvanástich rokoch odchádza z ÚR SZPB. Pavol Sečkář sa mu poďakoval za vykonanú prácu a zželal veľa zdravia.

Ešte pred zasadanim ústrednej rady predsedníctvo uvoľnilo Branislava Ondruša z funkcie vedúceho mediálneho oddelenia SZPB a šéfredaktora časopisu Bojovník na jeho vlastnú žiadosť. Súčasne rozhodlo, že na tieto posty nastúpi 1. januára 2023 skúsená novinárka Lýdia Kokavcová.

Momentka zo zasadania ÚR SZPB.

foto: autor

Deň červených makov v Košiciach

Ján Rohár, Košice

„Kto rozhoduje o vojnách zrejme sa nepozerala do očí detí, inak by ho žiadna moc na svete neprinútila dať prednosť pred mierom samotným.“ Takýmto mierovým posolstvom zakončila svoj prejav pri príležitosti Dňa vojnových veteránov predsedníčka ObIV SZPB Košice Monika Gergel'ová.

Aj na Verejnom cintoríne v Košiciach sa pri pamätníku prvej svetovej vojny spomienkové podujatie začalo na minútu presne po 104 rokoch od skončenia vojny. Spomienkového podujatia sa už tradične zúčastnili členovia a sympa-

tizanti SZPB v Košiciach. Tí sa príkladne starajú, aby sa nezabudlo na pamiatku našich hrdinov. Nechýbali ani mladí členovia zväzu.

Nezabudnúť na morálny kompas

Monika Gergel'ová pripomenula, že miesto cintorína má moc každému pripomenúť, kde všetci jedného dňa spočinieme. Poukázala na viaceré podobnosti súčasnej situácie a času krátko po prvej svetovej vojne. Aj dnes podľa nej vidíme zákopy, do ktorých nás ženú proti sebe v nenávisti.

„Radosť prinášajúca mier po prvej svetovej vojne nebola dostatočne ocenená a tak ako bolo →

Jesenný pochod na Čergovský Minčol

Peter Kober, podpredseda ObV SZPB v Starej Lubovni

Máme za sebou úspešný 19. ročník výstupu žiakov základných škôl na Čergovský Minčol! Už nádherný východ slnka nad obcou Kyjov 14. októbra nasvedčoval, že pôjde o vydarenú akciu na počesť 78. výročia Slovenského národného povstania, ktorú zorganizoval predseda tamojšej ZO SZPB Milan Hric.

Pri otvorení podujatia pred obecným úradom privítal prítomných účastníkov, osobitne starostu Kyjova Milana Dirgu. Po pietnom akte pri pamätnej tabuli venovanej oslobodeniu Kyjova 21. januára 1945 a po povzbudivých slovách starostu sa začal samotný pochod

na najvyšší vrch pohoria Čergov s nadmorskou výškou 1 157 metrov s krátkou zástavkou na miestnom cintoríne. Tam sme položili veniec na hrob Jána Bolfu, ktorý padol v povstaleckom boji už 4. septembra 1944.

Túra pokračovala krásnou jesennou krajinou až na vrch, kde

Účastníci na Minčole pred hraničným obeliskom medzi okresmi Sabinov, Bardejov a Stará Ľubovňa.

foto: autor

sa zišlo vyše polstovky žiakov a učiteľov na čele s riaditeľom Základnej školy v Čirči Milanom Varcholom, 18 zástupcov

prišlo zo ZŠ Kyjov a 12 žiakov s učiteľom Štefanom Štieberom z Plaveča. Po krátkom občerstvení a príhovoroch M. Var-

cholu, M. Hrica a autora článku všetci účastníci zapózovali na záverečnom spoločnom fotografovaní.

Spomienkové oslavy v Dobšinej

Mária NOVOTNÁ, ZO SZPB v Dobšinej

Foto: Juraj Karika

Zišli sme sa na pietnom mieste, pri pomníku padlých hrdinov na Ulici SNP v Dobšinej, aby sme vzdali úctu pamiatke padlým hrdinom v 1. svetovej vojne. Urobili sme tak na minútu presne 104 rokov potom, čo zaznela posledná salva pri podpísaní prímeria medzi Spojencami a Nemeckom.

Stalo sa to vo vojenskom železničnom vozni pri severofrancúzskom meste Compiègne, čím sa definitívne ukončili boje 1. svetovej vojny. Trvalo viac ako 4 roky a straty na životoch boli obrovské.

Vyššie stovka mŕtvych

Do vojny bolo zmobilizovaných 65 miliónov vojakov a z nich 8 miliónov bolo zabitých a 21 miliónov bolo zmrzačených a zranených. Po skončení vojny padla rakúsko-uhorská monarchia Habsburgovcov a spomedzi nových štátov v strednej Európe a na Balkáne vzniklo aj Československo.

V tejto hroznej vojne bojovali aj obyvatelia nášho mestečka. Z bojov sa nevrátilo 118 z nich. Ich mená sú zapísané na pamätných tabuliach pri-

pevnených na čestnom mieste v evanjelickom kostole (84 zabitých) a v katolíckom kostole (34 zabitých ľudí). Na Slovensku je doteraz evidovaných 32 495 vojnových hrobov. Hrôzy 1. svetovej vojny zostali hlboko vryté do pamäte účastníkov a tak 11. november bol vyhlásený za Deň vojnových veteránov, alebo aj Deň červených makov.

Mier pre všetkých

O nich nám v úvode predniesla krásnu báseň Mária Gazdíková. Aj my spomíname a s úctou a vďakou kladieme kytice červených kvetov k pamätníkom padlých vojakov. Dovoľte mi, aby som predniesla i touto cestou toto vyhlásenie, ktoré sa vzťahuje na udalosti za našimi východnými hranicami: „*Žiadame zastavenie rinčanie zbraní a žiadame riešenie situácie na Ukrajine výhradne mierovou cestou. Žiadame, aby sa politické a hospodárske spory riešili iba s použitím diplomacie a mierových síl. Aby slobodný a mierový život naďalej ostal trvalou hodnotou v živote ľudí. Chceme, aby naše deti žili v pokoji a mieri.*“

Ďakujem všetkým, ktorí sa týchto spomienkových osláv zúčastnili, zástupcom Mesta Dobšiná a najmä žiakom materských, základných a stredných škôl, ktorých sme radi uvítali.

V Dobšinej si na obeť I. sv. vojny spomenuli všetky generácie.

foto: Juraj Karika

dávne roky predpovedané prišla znova skúška v podobe bolestivejšej jazvy na tele ľudstva – druhá svetová vojna,“ zdôraznila. Dodala, že mladá generácia nesmie zabudnúť na morálny kompas a draho vybojované hodnoty mieru.

Historické paralely

S krátkym opisom historického kontextu po prvej svetovej vojne vystúpila učiteľka dejepisu a etickej výchovy Alena Tabaková, ktorá pôsobí i ako zastupujúca predsedníčka Historicko-dokumentáčnej komisie pri oblastnej organizácii SZPB.

Vysvetlila, že ani existencia medzinárodných inštitúcií akou bola Spoločnosť národov nezabránila rozpútaniu novej vojny. Historickým

porovnaním súčasnosti a minulosti nadviazala na slová M. Gergelovej, ktorá si rovnako všimla, že aj po prvej svetovej vojne nasledovala svetová pandémia či umelo vyvolaná hospodárska kríza.

Po slávnostnom položení kytice sa spomienkové zhromaždenie presunulo k neďalekému cintorínu a pamätníku sovietskej Červenej armády, kde kyticu v mene SZPB položilo dieťa vojny Galina Burešová zo ZO SZPB Sídliisko Ťahanovce. Vzdať hold padlým hrdinom a uctiť si večnú pamiatku mieru prišli v poobedňajších hodinách aj členovia ZO SZPB Košice Sever a ZO SZPB Košice Juh, ktorí sa z pracovných dôvodov nemohli dopoludňajšieho programu zúčastniť.

Pamiatku obeť 1. svetovej vojny si na srbskom vojenskom cintoríne vo Veľkom Mederi uctila chargé d'affaires a.i. Srbska u nás Marija Barlovič, predsedníčka o.z. Cyrilometodiáda Daniela Suchá a primátor Gergő Holényi.

foto: OZ Cyrilometodiáda

Zvláštna je táto doba

Edita Oláhová, Stará Ľubovňa

Pred vyše 77 rokmi moji starí rodičia, mama aj otec zažili koniec druhej svetovej vojny. Navôkol voňal orgován, no po mojom strýkovi partizánovi zostalo miesto prázdne.

Chlapi sa vracali z vojny domov so spomienkami na priateľov, ktorých stratili. Ale mier bol taký silný fenomén, že držal každého nad vodou. Často mi rodičia rozprávali príbehy o našich osloboditeľoch. Aj preto sa z môjho života nikdy nevymaže Červená armáda a historické fakty o Veľkej vlasteneckej vojne.

Žiaľ, dnes sa už aj o tom niektorí boja otvorene hovoriť, hoci ide o súčasť historickej pravdy. Žijeme vo zvláštnej dobe. A čo je veľmi smutné, že sa z nášho územia opäť presúvajú zbraňové systémy do zahraničia. My, čo máme ešte živé spomienky na svojich blízkych, dobre vieme, že podporovať vojnu znamená zásobovať susedov zbraňami, a to rozhodne odmietam.

Odmietam dehonestovať červenoarmejcov, ktorých pamiatku sme si aj v našom meste spoločne pripomenuli. Preto 9. mája by sme každý rok mali zorganizovať pietnu slávnosť víťazstva nad fašizmom. Vzdávajme hold našim osloboditeľom. Vzdávajme hold svetovému mieru!

Delegácia SZPB na podujatí v Košiciach.

foto: autor

Musím dokázať, že Vlado bol nevinný

Jana Schillerová-Horváthová

Foto: Peter Schvantner, tajomník Matice slovenskej

Na vedeckej konferencii venovanej okrúhlym výročiam narodenia Vladimíra Clementisa a Vladimíra Mináča vystúpila aj dcéra Dr. Ivana Horvátha, rodáka zo Senice, spisovateľa, člena ilegálnej Slovenskej národnej rady a diplomata, ktorého spájalo s Clementisom nielen priateľstvo od mladosti, ale aj veľa spoločných väzieb, cieľov, túžob a nádejí. Vybrali sme z jej spomienok...

Otca mali pôvodne súdiť s Dr. Clementisom v roku 1952, ale v poslednej chvíli ho preradili k tzv. slovenským buržoáznym nacionalistom a v roku 1954 odsúdili na 22 rokov najťažšieho väzenia. Ťažko chorý dostal milosť v decembri v roku 1959, no už 5. septembra 1960 zomrel naďalej zbavený všetkých občianskych práv vrátane nároku na odbornú zdravotnú pomoc.

Veľmi ho trápilo, že musel vypovedať ako svedok proti Clementisovi. Ale sľúbili im, že ak sa priznájú k tomu, čo sa im dopredu určilo, nebudú žiadne rozsudky smrti ani prenasledovanie príbuzných. Otec, keď sa vrátil z väzenia domov, povedal: „Kým budem žiť, musím dokázať, že Vlado Clementis bol nevinný.“ Clementisa a Horvátha prehlásila za celkom nevinných až rehabilitačná komisia v roku 1963 s konštatovaním, že všetky obvinenia boli falošné a vykonštruované.

Hlas sily a nádeje

Moje prvé stretnutie bolo s hlasom Dr. Clementisa, alias Petra Hrona vo vysielaní BBC z Londýna, ktorého počúvanie bolo vtedy trestné. Keď som mala štyri roky, počas fašistického (pre mňa taký bol aj bude) slovenského štátu, bola som už dostatočne vnímavá a veľmi zvedavá. Všimla som si, ako rodičia majú pravidelne v určitý čas nachýlenú hlavu pri stíšenom rádiu. Aj som sa tam nebadane priplachtila a načúvala.

Samozrejme, nemohla som porozumieť, o čom ten veľmi príjemný mužský hlas hovoril. Až neskôr som sa od mnohých odbojárů dozvedela, aký ne-

smierny význam mal pre nich tento hlas, ktorý ich vyzýval, aby sa boja proti fašistickému režimu nevzdávali, dodával im nádej a vieru v lepšiu budúcnosť.

Prvé a posledné stretnutie v Tatrách

Prvý raz som mala možnosť osobne sa stretnúť s Dr. Clementisom, pani Lídou a ich psíčkom Bročkom na Štrbskom Plese. Boli sme tam v lete 1949 celá rodina. Moja mamička, otecko, brat Ivan a ja. Bývali sme vo vile vedľa hotela Móri na Malom Štrbskom Plese. Clementis pravdepodobne telefonoval môjmu otcovi do Budapešti, kde pôsobil ako veľvyslanec ČSR, že sa s ním musí súrne rozprávať. Nakoľko boli prázdniny, tak ho vyzval, aby sme do Tatier pricestovali všetci.

Clementisovci tam prišli s ochrankou, ktorá strážila Dr. Clementisa na každom kroku. Preto sa vybrali chytať ryby na Čierny Váh, aby hukot vód stlmil ich rozhovor. Večer sa piekla živánska. Keď sa zotmel, my – deti, psík a manželky – sme išli spať. Ochrankári sa tiež vytrahli, asi výdatne zalievali živánsku alkoholom, takže otecko a Dr. Clementis zostali pri ohnisku sami a mohli sa bez obáv porozprávať. Teraz si už viem domyslieť, o čom.

Márne dúchanie do pahreby

Clementis oboznámil otca, že dochádza k radikálnej zmene nielen v Maďarsku, ale aj u nás sa dostávajú k moci ľudia ochotní na Stalinov príkaz spraviť čokoľvek. Informoval ho o tzv. Štrbskom protokole, ktorý eliminuje kultúrnu dohodu, uzavretú na Mierovej konferen-

Jana Schillerová-Horváthová pri prezentácii svojho príspevku. Vpravo správca Matice slovenskej Maroš Smolec a predseda ObIV SZPB v Bratislave Martin Krno.

cii v Paríži, o vrátení kultúrneho dedičstva odvečeného Maďarmi zo slovenského územia pred rokom 1918. Clementisa ju ako ministra zahraničných vecí donútili podpísať, hoci nebol prítomný pri rokovaní našej delegácie s Maďarskom.

Dlho som nevedela zaspáť. Zistila som, že oteckova postel' je prázdna, preto som zišla na

dela, išlo o školiace stredisko ŠtB. Bolo tam množstvo fotografií, veľmi detailných, z koncentračných táborov a mučiarň gestapa. Musela som sa denne na ne pozeráť, chceli ma tak psychicky zdeptať, aby som vypovedala proti otcovi. Vždy, keď som sa musela na fotografie pozeráť, prepukol vo mne ťažký astmatický záchvat.

Vladimír Clementis a Ivan Horváth na Parížskej mierovej konferencii v roku 1946.

schodište pozrieť sa cez okno na lúku pred domom. Videla som, ako obaja sedia pri ohnisku, z ktorého zostala už len veľká pahreba, a sú nesmierne smutní. Dúchali do pahreby, aby si zohriali skrehnuté údy a možno si aj chceli obaja privolať na pomoc duchov svojich predkov, ktorých v polovici 17. storočia povýšil do šľachtického stavu za hrdinský boj proti Turkom alebo tých, čo bojovali v 19. storočí za národnú slobodu.

Zavretá v školiacom stredisku ŠtB

Mojich rodičov tajná polícia zaistila 3. decembra 1950, keď sa vracali z Bratislavy do Budapešti. Ja som zostala v Budapešti, lebo som tam chodila do školy. Pre mňa prišli o dva dni, odviezli ma na jednu chatu hlboko v horách za Prahou. Tam som sa stretla s mamičkou, no po týždni ju odviezli a ja som tam zostala s príslušníkmi ŠtB, jednou ženou a dvoma mužmi cez Vianoce až do asi 10. januára.

Previezli ma do akejsi vily pri Prahe, ako som sa neskôr dozve-

Raz, keď som vychádzala so svojou dozorkyňou na chodbu, otvorili sa dvere oproti, v ktorých nejaká osoba mala na vôdžke zlatohnedého kokeršpaniela. Ihneď som v ňom spoznala Clementisových Bročka a zavolať som na neho. Spoznal ma a chcel ku mne radostne pribehnúť, no nedovolili mu to. Ani to nám nedopriali, aby som ho poláskala! Už som ho viac nevidela. Keď si väzňatelia so mnou kvôli astme nevedeli už dať rady, po desiatich týždňoch ma odviezli do detského domova v Prahe, odkiaľ ma domov prepustili až v polovici júna.

Aj po rokoch zvier srdce

Osobne som mala možnosť stretnúť sa s pani Lídou Cle-

mentisovou ešte raz, keď navštívila moju mamičku. Bolo to niekedy v polovici 60. rokov, po rehabilitáciách, keď pricestovala do Bratislavy. Ich stretnutie bolo veľmi dojímavé a smutné. Doposiaľ mám ten obraz pred sebou. I teraz mi zvier srdce.

Pani Lída, ktorú tiež väznili takmer dva roky, do poslednej chvíle neverila tomu, čo vysielali vo filmovom týždenníku v kinách – ako po vykonaní rozsudkov 3. decembra 1952 vzápätí posýpajú zamrznutú cestu popolom popravených. Ani my sme tomu neverili, že sú takýchto zverstiev schopní. Pani Lída stále dúfala, že po rehabilitáciách dostane aspoň urnu s popolom svojho drahého manžela. Bola z toho zúfalá, že ani to jej nedopriali. Hovorila mamičke, ako je jej dobre, keď vie, kde je pochovaný jej manžel a môže chodiť k jeho hrobu.

Pozn. red.: JUDr. Ivan Horváth je aj s manželkou Máriou pochovaný na Evanjelickom cintoríne pri Kozej bráne v Bratislave. Lída Clementisová zomrela v Prahe ako 77-ročná 4. januára 1988, urnu s jej popolom umiestnili v pomníku Vladimíra Clementisa na rovnomennom námestí v Tisovci. Z odbornej literatúry a osobných spomienok sme vedeli, že jej manžel zatkl koncom januára 1951, nie však doma ani v úrade, ale na prechádzke so psíkom. Potom akoby sa „zatknutý“ Broček pod zem prepadol. Až po dlhých mesiacoch ho dajaký muž doviedol k Lídinému bratovi Janovi Pátkovi. Kde bol za ten čas väznený psík, sme sa dozvedeli až teraz od pani Jany Schillerovej-Horváthovej...

„Vladimír Clementis: jeden z najbližších priateľů a agentů Beneša, starý agent americkej, anglickej a francúzskej špiónážnej služby, zúrivy slovenský nacionalista, nepriateľ ľudu a Sovietskeho zväzu, ktorý sa veľmi skoro zišiel so Slánskym na jednej protilúdovej velezradnej platforme. Tento renegát sa stal ministrom zahraničných vecí...“

Citát zo záverečnej reči prokurátora Josefa Urválka na súdnom monsterprocesu 26. novembra 1952 v Prahe.

Dr. Ivan Horváth s rodinou.

Ľudskosť v neľudských časoch

(Dokončenie zo str. 1)

On však chcel veci naprávať, vysvetľovať na prospech vzájomnosti obidvoch národov: „Písal som v snahe prekonať psychologicky azda pochopiteľnú protislovenskú roztrpčenosť v zahraničných kruhoch českých... a chybný postoj voči Slovincu, aký vládol do značného stupňa medzi čs. emigráciou na Západe.“

Za skutočnú rovnoprávnosť

Clementis ako ľavičiar, komunist (od roku 1924) a navyše evanjelik, slovanofilsky a v zásade pročesky orientovaný intelektuál, mal isté pochopenie pre českú „roztrpčenosť“. Ale vynaložil všetky sily a vplyv, aby obhájil slovenské záujmy a inicioval väčšie pochopenie z českej strany. Išlo mu o pravdu a spravodlivosť. Vždy brojil nie za povrchnú, falošnú (já mám Slováky rád), no za skutočnú a všestranne pochopenú rovnoprávnosť národov Čechov a Slovákov. Využíval každú príležitosť, aby

Clementis s manželkou Lídiou.

ako „vzorný sociálny poriadok“. Keď Milo Urban v prvomájomovom čísle politického denníka HSLŠ Slováč upozornil, že „bývalý český režim“ prebudil v mladšej generácii mocné sociálne cítenie a naučil jej príslušníkov všimnúť si aj sociálne otázky, Clementis sa nerozpoko-

nil sme sa nielen z národného, ale aj zo sociálneho otroctva. Čo sme teda v Československu nadobudli, to bolo predovšetkým sebedomie človeka.“

Bezduché výzvy

Vo vzťahoch medzi národmi neexistuje absolútna rovnosť a rovnoprávnosť. Myšlienka, či skôr heslo o rovnoprávnosti národov môže byť len politickým apelom, bezduchou výzvou, ak nemá kultúrne, historické, ekonomické a v neposlednom rade i emocionálne zázemie.

Hoci o principiálnej oprávnenosti tejto myšlienky bol Clementis osobne presvedčený, preňho to bolo iba zbožné želanie, politická výzva k stmeleniu dvoch subjektov – českého a slovenského národa. Ich rozdielnosť uznával, no prekryval ju dobromyseľným presvedčením, že dokážu žiť v rovnoprávnom vzťahu.

Sympatické politické heslo

Teda že napr. Česi nebudú poukazovať na to, ako doplácajú na Slovákov, že sú Slováci kultúrne menej vyspelí a pod. Na druhej strane Slováci nebudú vyčítať Čechom, že obsadili

výhodné miesta v hospodárskej sfére, ktoré by podľa ich názoru mali patriť rodeným Slovákom, že ničia slovenskú ekonomiku, lebo ak budú, iskra napätia bude stále žiava. Vzdať sa celkom dôsledne podobných výhrad však nebolo reálne ani na jednej ani na druhej strane.

A tak idea rovnoprávnosti ostávala viac menej len politickým heslom, síce lákavým a pre mnohých sympatickým cieľom, no takým, ktorý bolo možné v konečnom dôsledku dosiahnuť iba čiastočne, dočasne a podmienene. Pochvejšia bola potom už vlastne myšlienka jedného „československého národa“, ktorá podobné problémy do značnej miery obchádzala. K nej sa Clementis nepriznával, slovenská identita a národná svojbytnosť mu bola nado všetko drahá a presadzoval ju pri každej príležitosti.

Úniky zo samoty v emigrácii

Clementis sa ocitol v zložitej situácii: v prevažne českom

väčšine novinárskym, zjednotením bolo Clementisovo chápanie totality, alebo ako on hovoril, „totalizmu“, „totalnosti“. Bol presvedčený, že k nej po vzore hitlerovského Nemca smeruje po roku 1938 aj Slovensko. Obával sa tohto trendu, ktorý sa pomaly, no nezadržateľne v prvej polovici 40. rokov stával skutočnosťou.

Osudové historické paradoxy

Radikálne totalitu ako princíp vládnutia v oprávnenom hneve odsudzoval v rozhlasových prejavoch, v novinových článkoch, v úvahách akéhokoľvek druhu. Preto však hovorím o zjednodušení? Jeho podstatou bolo totiž nerozlišovanie medzi druhmi a typmi totality. Nepochopenie faktu, že rovnako nebezpečná ako čierna či hnedá je aj červená totalita, ba zo širšieho pohľadu aj žltá alebo zelená. Pravda, ako vždy v konkrétnych historických chvíľach, ľudia citlivo vnímajú spravidla iba tú aktuálnu.

Clementis s Anou Paukerovou z Rumunska, prvou ženou na svete na poste ministerky zahraničných vecí, od roku 1950 tiež perzekvovaná komunistickým režimom.

upozornil na pozitívne vyjadrenia, týkajúce sa vzťahu Čechov a Slovákov, ktoré vyšli z pera tzv. režimistických spisovateľov, a to napriek tomu, že inokedy vychvaľovali Hitlerov režim

citovať ho v rozhľadovej štúdií Literárne Slovensko. Imponovali mu najmä Urbanove slová: „Právom môžeme tvrdiť, že únikom z Uhorska, vymanením sa z maďarského područia, vyna-

Vladimír Clementis (zľava) s predsedom prvej povojnovej vlády ČSR Zdeňkom Fierlingrom a predsedom Ústavodarného Národného zhromaždenia Antonínom Zápotockým, vpravo veľvyslanec USA v Prahe Laurence A. Steinhardt.

Vladimír Clementis a János Gyöngyösi podpisujú čs.-maďarskú zmluvu.

prostredí emigrantského Londýna musel vyjadrovať permanentný nesúhlas s ľudáckou vládou ergo aj so slovenskou samostatnosťou a vyzdvihoval myšlienku, že skutočná podstata nášho národa je iná, než ju reprezentuje Tisova vláda.

Bola to preňho jedna z menších osobných tragédií, pretože odmeny za tento postoj sa mu v povojnovej ČSR nedostalo. A je pravdepodobné, že sa tam cítil so svojimi názormi a postojmi osamotený. Jeho život determinovala samota napriek prítomnosti bojových druhov z DAVu, šťastnému manželstvu a viere v budúcnosť šťastných ľudí...

Úniky zo samoty človeka neraz privádzajú k zjednodušeniam riešení, akoby ľahšie viedli k pozitívnym odpovediam na životné situácie. Druhým, po-

Historickým a osobným paradoxom bolo, že sa pre Clementisa ukázala ako fatálne nebezpečná práve tá druhá totalita. Ale na to neprišiel asi ani v hodine svojej smrti. Veril ideám.

S vysokou pravdepodobnosťou by ho ľudáci či gardisti nepopravili, keby bol zostal počas vojny na Slovensku, no na smrť ho odsúdili komunisti, formálne hlásatelia tých istých myšlienok, ktorým on sám veril a ktoré v ich čistej, nezdeformovanej podobe presadzoval ako praktický politik, aj ako novinár už v medzivojnovom období najmä v časopise DAV.

(Výňatok z príspevku na vedeckej konferencii SZPB, Matica slovenskej a Klubu Nového slova venovanej 100. výročiu narodenia V. Mináča a 120. výročiu narodenia V. Clementisa, ktorá sa konala 7. októbra 2022, krátená a medzititulky red. Bojovník)

„Verím, že sa dožiješ – o desať, o pätnásť rokov? – socialistickej Európy a pozdravíš ju aj za mňa. Už aj preto musíš vytrvať a nájsť kladný pomer k životu a dnešku... Odchod je ľahší s pohľadom do budúcnosti.“

Vladimír Clementis v rozlúčkovom liste manželke Líde napísanom krátko pred jeho popravou

Povstaleckí hrdinovia sú naším žiarivým príkladom

Ján Kochan, predseda ZO SZPB gen. Viesta Revúca

Členovia našej ZO SZPB si každoročne uctia pamiatku dvoch hrdinov pri vojnových hrobách na Revúckom cintoríne, kde je zriadený symbolický hrob aj

armádneho generála in memoriam Rudolfa Viesta. Hrdinov, ktorí sa nebojácne postavili nemeckým okupačným vojskám, rútiacim sa proti Povstaniu z juhu. Strážcov hraníc vrchného strážmajstra Štefana Barjaka a vrchného strážmajstra Michala Petráša.

Vedelo sa hneď, keď povstal slovenský národ do boja proti odvekému nepriateľovi, že berie na seba ťažké bremeno. V tie časy boli fronty ešte na stá kilometrov od územia, kde vzbĺkla vatra odboja. Ba silné časti nepriateľského vojska boli aj v samotnom centre nášho územia. A preda povstanie vypuklo mohutnou živelnou silou.

Útok na Povstanie z juhu

Boje sa začali na západe, na východe, postupne prišli nemecké vojská aj zo severu z Poľska. Najdlhšie bolo ticho na juhu, od Maďarska, hoci sa vedelo, že aj na juhu pozdĺž našich hraníc sa zhromažďujú silné časti nepriateľskej armády. Vedelo sa o tom, lebo

Vrchný strážmajster Michal Petráš

Vrchný strážmajster Štefan Barjak

verní strážcovia pohraničia, príslušníci pohraničných žandárskeho staníc, striehli na každý presun nemeckých vojsk. Správa o tom stíhala správu telefonicky, písomne i kuriérom a v každej sa ozývalo: napadnú nás od juhu.

A na to napadnutie, ktoré malo zasadiť Slovenskému národnému povstaniu ranu od chrbta, na to sa čakalo každý deň, každú hodinu. Ale čakali na ňaj aj ostrážité oči našich hraničiarov – žandárov.

Strážmajster Štefan Barjak so strážmajstrom Michalom Petrášom obaja z pohraničnej stanice Rákoš, okr. Revúca odišli 19. októbra 1944 do služby smerom na hranicu. To sa už čakalo na rozhodnutie každú minútu. A ono prišlo! V ten deň začal na slovenské povstalecké územie generálny útok nemeckých vojsk od juhu.

Padli do zajatia

V obci Turčok, bližšie hraníc, upozornili vrchného strážmajstra Barjaka, že v okolí, v chotári obce, je už nemecké vojsko. Jemu to

však nestačilo. Svedomitý, odvážny až do krajnosti, chcel sa dozvedieť viac. Chcel získať správu spoľahlivú, istú, lebo takú prácu bol zvyknutý vykonávať vždy a takú chcel ukázať aj teraz.

Nemecké vojská sa vtedy hrnuli do Revúckej doliny už zo všetkých strán. Od Jelšavy na Revúcu hlavná sila, menšia jednotka odbočila cez kopec, prešla na Turčok a obkľúčila ho. Tam

vého októbra 1944 o 11. hodine vyviedli ich na cintorín v Revúcej a guľkou do týla vyhasili oba mladé, nádejné životy. Viac sa o nich nestarali.

Obyvatelia Revúcej pochováli oboch 23. októbra tam, kde boli usmrtení. Na Hriňovú, kde sa Štefko Bariak narodil dňa 2. februára 1916, prišla táto krutá správa až o mesiac po jeho smrti. Dobří rodičia stratili statočného syna, zbor NB (Národnej bezpečnosti) prišiel o vzorného člena.

Za jeho zásluhy povýšilo ho Povolenie vnútra in memoriam na vrchného strážmajstra. Bol vyznamenaný Čs. válečným krížom 1939 a Radom Slovenského národného povstania I. triedy in memoriam.

Statoční do poslednej chvíle

Stržm. Michal Petráš bol rodák z Nespál, okr. Prievidza, kde sa narodil 18. októbra 1917. U žandárstva slúžil dva roky. I z toho mála, čo sám dostával, podporoval svojho otca a mladšieho brata. Doma a všade tam, kde za svojej krátkej dvojročnej služby pôsobil čo i len krátky čas, zanechal po vesť milého, usporiadaným, vzorným životom žijúceho mladíka, úprimného kamaráta a vzorného člena zboru.

A pre tieto jeho vlastnosti, pre hrdinské vzdorovanie krutosti nepriateľa, pre statočné správanie sa vtedy, keď už stál zoči-voči strašnej smrti, pre toto všetko ostane nám všetkým on, i jeho druh v zbrani vzácnym, žiarivým príkladom a vzorom.

Za jeho zásluhy povýšilo ho Povolenie vnútra in memoriam na vrchného strážmajstra. Bol vyznamenaný Čs. válečným krížom 1939 a Radom Slovenského národného povstania I. triedy in memoriam.

Nikoho a nič nevyzradili

A ako s povstalcami aj s nimi zachádzali. Najprv chceli od nich vedieť všetko o povstalcoch. Kto bol v Povstaní, čo robil, kde je teraz? A všeličo iné, čo tyranom prišlo na um. Možno i nemožné. Toho nemožného bolo viac, lebo sa musela nájsť príčina na trýznenie, bitie bezbranného povstalca.

Štefan Bariak a Michal Petráš vedeli čo ich čaká. To besnenie trýzniteľov im ukázalo ich osud. A preda nevyzradili nič. Z ich trýznených úst nevyšlo ani jedno meno, jedna jediná skutočnosť, ktorá by mohla poškodiť výdobytky Povstania, uvrhnúť do nešťastia nevinného človeka.

Nacisti ich popravili

Nezradili – vydržali. Statočne hrdinsky až do smrti. Dvadsaťo pr-

Pamätnica v boji padlých, popravených, umučených a pri výkone služby usmrtených príslušníkov zboru NB.

Ján Nálepka

Juraj Pavlis, historik Múzea Spiša v Spišskej Novej Vsi
Foto: archív autora

O Jánovi Nálepkovi sa toho mnoho hovorilo aj napísalo. Najmä o jeho učiteľskej kariére, či pôsobení v československej armáde pred 2. svetovou vojnou, ale najmä potom v slovenskej armáde i medzi partizánmi počas vojny. Teraz však poodhalíme niektoré známe okolnosti jeho života.

Jeho otec Michal Nálepka bol tesár a maloroľník. Viackrát vycestoval za prácou do USA. Pracoval tam v baniach a pri ťažbe dreva. Prvýkrát sa Michal Nálepka vybral do Ameriky ešte na začiatku 20. storočia. Plánoval sa osamostatniť, oženiť a založiť si rodinu. Chcel si postaviť dom a založiť vlastné gazdovstvo. Toto všetko sa mu podarilo i vďaka peniazom zarobeným v Amerike.

Obdivoval Štefánika

Mama kpt. Nálepku sa volala Mária, rod. Ondrová. Mária bola rozhľadená a sčítaná. Svoj život zasvätila rodine. Manželia Nálepkovci mali piatich synov a tri dcéry.

Ján sa narodil 20. septembra 1912 v Smižanoch, kde vychodil ľudovú školu už po vzniku Československej republiky. Tu naňho vplýval jeho učiteľ Jozef Mikolaj, ktorý počas 1. svetovej vojny bojoval v československých légiách v Rusku. Možno práve takto sa k malému Jánkovi dostala myšlienka československej vzájomnosti a odkaz generála M. R. Štefánika, ktorého Nálepka obdivoval počas celého svojho života.

Meštiansku školu a učiteľský ústav vychodil v Spišskej Novej Vsi. Už počas meštianskej školy sa venoval v Smižanoch ochotníckemu divadlu. Bol organistom v našej obci a začal aj na okolí. Ovládala hru na klavíri, husliach, gitare a mandolíne. Ako neskôr spomíval Dezider Slavoj Štrauch, Ján viedol aj jeden oddiel smižianskych skautov. Členom tohto skautského oddielu viedol mladý Nálepka k vlastenectvu, pracovitosti a láske k prírode.

Učil po celom Slovensku

Ako mladík sa Ján zúčastnil na viacerých medzinárodných a aj zahraničných skautských stretnutiach – tzv. jamboree, slovanských zjazdoch a študentských stretnutiach. Cestoval

Ján Nálepka medzi skautmi v Sarajeve v roku 1930.

Nálepka ako ho nepoznáme

Vo všeobec-
koslovenskej ar-
ovenskej armá-
me čosi z menej

udent učiteľské-
j Novej Vsi.

kom, stopom, na
sa pomerne ľah-
o. Počas svojho
nemecky, poľsky,
y a francúzsky.
aturoval na učí-
Spišskej Novej
roku sa stal učí-
h 20. storočia sa
d učiteľov Ľudo-
škôl nevyžado-
valo vysokoškola-
maturita na učí-
Nálepka pôsobil
ako učiteľ na Ľu-
Marikovej (dnes
r. Považská Bys-
lách (dnes súčasť
Spišská Nová Ves),
slave) a nakoniec
(dnes Poruba pod
chalovce).

Príchodom

nom Republikán-
ola pridružená or-
nskej strany ze-

médělského a malorolníckého ľidu. Aktívne sa zúčastňoval aj na župných zjazdoch republikánskej strany. V podstate bol teda registrovaným agrárnikom. Napriek jeho nesporne ľavicovému zmysľľaniu neexistujú žiadne dôkazy, že by sa počas svojho života Nálepka stal členom komunistickej strany.

Ako učiteľ sa Ján Nálepka zúčastnil na 2. konferencii československých učiteľov v Židlochoviciach pri Brne. Tu sa stretol s prezidentom T. G. Masarykom. Doba sa však rýchlo menila a v Európe – aj vo svete – sa očakával blízky vojnový konflikt.

Rozhodol sa brániť vlasť

Československá armáda sa modernizovala a v snahe pripraviť sa na obranu republiky personálne rástla. Ján Nálepka sa rozhodol vstúpiť do jej radov. Absolvoval dôstojnícku školu v Levoči. V marci 1939 sa Československá republika rozpadla a 14. marca 1939 vznikol Slovenský štát. Prvou krajinou, ktorá uznala Slovenský štát, bolo vtedajšie Maďarské kráľovstvo. Stalo sa tak už 15. marca. Lenže 23. marca Maďarsko, bez vyhlásenia vojny, zaútočilo na slovenské hranice na východe v okolí Michaloviec, Sobrance a Sniny.

A 24. marca bombardovalo maďarské letectvo Spišskú Novú Ves. Keďže prvoradým cieľom maďarského útoku sa stalo spišskonovoveské letisko – vtedy významná vojenská základňa slovenskej armády, a nedopatrením i blízka tehelňa – predzvesť budúcej vojny pocítili aj obyvatelia Smižian. Vypukla tzv. Malá vojna. Aj Ján Nálepka sa na nej aktívne zúčastnil. V tej dobe slúžil v jednotke dislokovanej v Michalovciach. Využil pri tom svoju znalosť miestneho terénu, keďže nedlho predtým pôsobil ako učiteľ v neďalekej Nemeckej Porube.

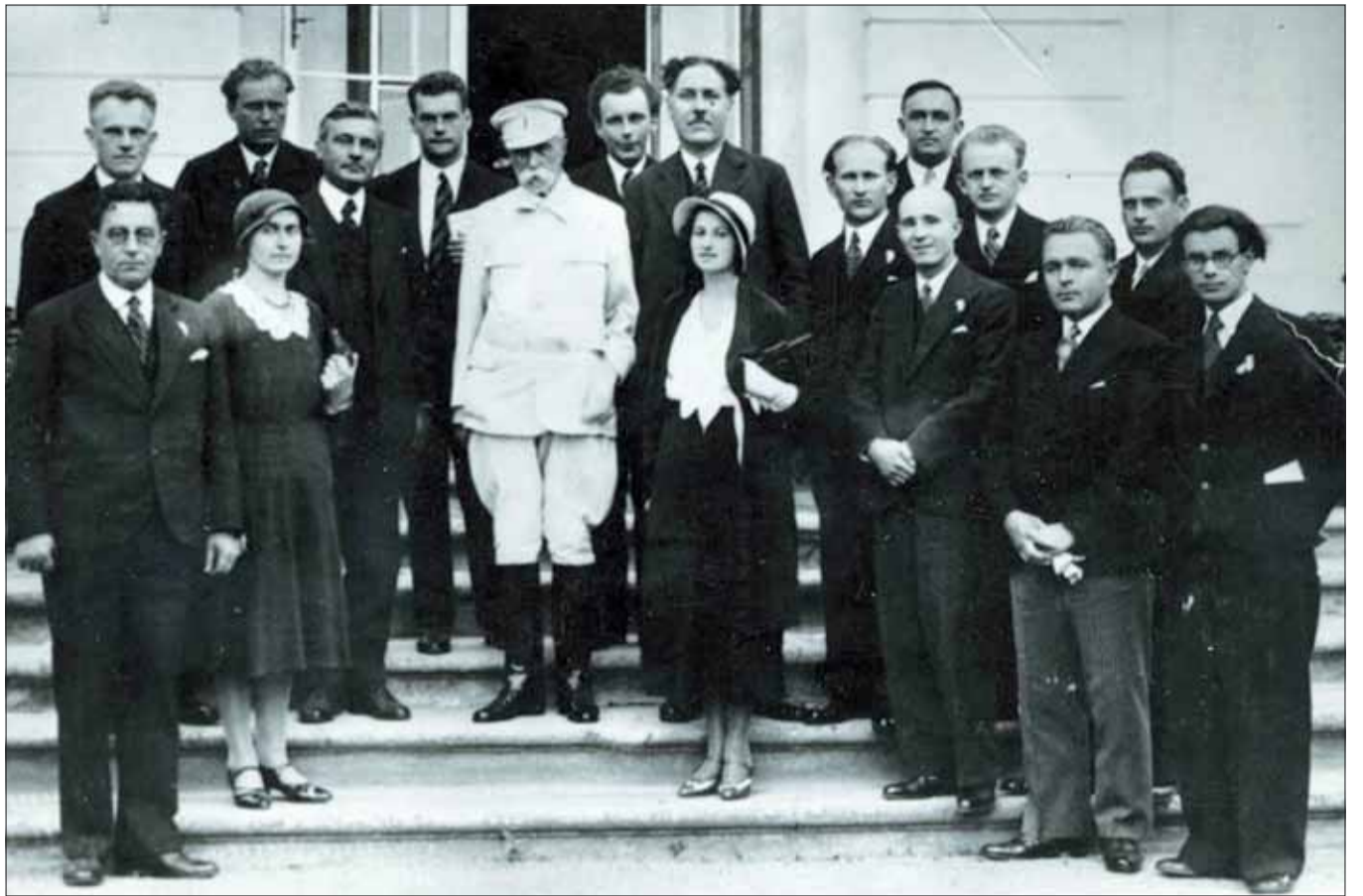
Útek k partizánom

V septembri 1939 bol Nálepka zmobilizovaný do tzv. poľského ľaženia. Po tom, čo vláda Slovenského štátu vyhlásila vojnu Sovietskemu zväzu, ho vyslali na východný front ako pracovníka štábu Zaisťovacej divízie na Ukrajinu a v Bielorusku a to v hodnosti nadporučíka. Od februára 1942 mal hodnosť kapitána a bol poľbočníkom veliteľa, resp. náčelníkom štábu 101. pluku Zaisťovacej divízie.

Od júna 1942 mal spojenie so sovietskym ilegálnym odbojom a s partizánmi. Partizánom pomáhal pri zásobovaní potravinami, materiálom, výzbrojou a podával im vojensky dôležité informácie. Pri obci Remyzy prešiel 15. mája 1943 i so skupinou dôstojníkov a vojakov na sovietskú stranu. Medzi sovietskymi partizánmi sa spoznal a spriatelil s generálom Saburovom. Vojenský súd Zaisťovacej divízie odsúdil kpt. Jána Nálepku za zradu a zbehnutie k nepriateľovi na trest smrti v neprítomnosti.

Celoštátna slávnosť na jeho počesť

Osemnásteho mája 1943 zorganizoval kpt. Nálepka zo slovenských

Druhá konferencia čs. učiteľov v Židlochoviciach, prezident T. G. Masaryk v bielom v strede a J. Nálepka celkom vpravo.

vojakov a dôstojníkov, ktorí prešli na sovietskú stranu, 1. československý partizánsky oddiel v ZSSR a stal sa jeho veliteľom. Pod jeho velením sa oddiel zúčastnil na bojoch proti nemeckým vojenským jednotkám pri obciach Danieloviči, Rubež, Davidgorodok, Jeľsko a na prepade železničnej stanice v Šepetovke. Kpt. Ján Nálepka padol v boji o železničnú stanicu pri oslobodzovaní mesta Ovruch na dnešnej severnej Ukrajine. Tu bol pôvodne aj pochovaný.

Na jeseň 1945 vo svojom 31. čísle Nové hlasy oznámili, že Okresný národný výbor v Spišskej Novej Vsi spolu s Miestnym národným výborom v Smižanoch 18. novembra 1945 zorganizujú v Smižanoch slávnosť, pri ktorej bude odhalená pamätná tabuľa hrdinovi Sovietskeho zväzu kapitánovi Jánovi Nálepkevi. Program slávnosti mal byť vysielaný všetkými rozhlasovými stanicami v Československu. V súvislosti s týmto výročím bola ulica, kde sa nachádza Ná-

lepkov rodný dom, premenovaná na Nálepkovu ulicu.

Nálepko

Krátko po vojne sa istý čas uvažovalo o pripojení Smižian k Spišskej Novej Vsi, čo sa neskôr a za iných okolností načas aj stalo. Takto spojené súmestie sa malo volať Nálepko. Nakoniec pre nezájum verejnosti, ako v meste, tak aj v obci, k spojeniu a premenovaniu nedošlo. Našlo sa však náhradné riešenie. Pôvodne najmä Nemcami obývaný Vondrišiel bol po odsune nemeckého obyvateľstva a prisťahovaní sa nových obyvateľov premenovaný na Nálepko.

V centre mesta Spišská Nová Ves, otočený tvárou k Smižanom, stojí dodnes pamätník so sochou kpt. Jána Nálepku. Bol slávnostne odhalený v novembri 1953 a to za prítomnosti rodičov kpt. Nálepku ako aj sovietskeho generála Saburova. Je paradoxné, že blízko tohto miesta stál pôvodne, a to až do začiatku 50. rokov 20. storočia, pamätník generála M. R. Štefánika.

Štefánik, ktorého Ján Nálepka síce nepoznal, no celý život obdivoval, musel prenechať miesto práve Nálepkevi.

Aktuálny i dnes

Kpt. Ján Nálepka bol v roku 1943 vyznamenaný medailou Partizán veľkej vlasteneckej vojny in memoriam, v roku 1945 čestným titulom hrdina ZSSR, Radom Slovenského národného povstania I. triedy a 7. mája 2004 bol povýšený do hodnosti brigádny generál in memoriam. Okrem toho je nositeľom Radu Bieleho ľeva I. stupňa a Radu Ľudovíta Štúra II. triedy.

Kpt. Ján Nálepka prežil krátky, avšak mimoriadne intenzívny život. Jeho odkaz využil minulý režim na vlastnú propagáciu. Z dnešného pohľadu to Nálepkevi viac uškodilo ako pomohlo. Napriek tomu osobnosť Jána Nálepku má čo ponúknuť aj dnes. Na kpt. Nálepkevi si možno ceníť najmä jeho odvahu, statočnosť, skromnosť, pracovitosť a ochotu obeť sa v boji za lepšiu budúcnosť.

Spisovateľ Miloš Krno (vľavo) s rodičmi Jána Nálepku v Ovruchi, kde tento hrdina zahynul v boji.

Inšpirácia pre všetkých

Braňo Ondruš

Lubietová je síce nevelká, ale zato v súvislosti s Povstaním významná obec. Nečudo, že sa do nej nedávno vybrali funkcionári a aktivisti ObIV SZPB v Banskej Bystrici zhodnotiť ďalší úspešný ročník Stretnutia generácií na Kališti. Jedna z fotiek zo stretnutia ma mimoriadne zaujala ako príklad hodný nasledovania.

Veď nestáva sa často, že čo i len náhodný návštevník obce narazí v jej centre na neprehliadnuteľnú propagáciu existencie a činnosti SZPB. V Lubietovej sa nikto aspoň pohľadom nemôže vyhnúť pútavej informačnej tabuli o miestnej základnej organizácii SZPB.

SZPB v centre obce

Nie je to len obyčajná „výveska“, ktorým v našich dedinách aj my, miestni, len málokedy venujeme pozornosť, nieto ešte, aby zaujali návštevníkov z iných kútov Slovenska. Ide o graficky prepracovanú, vizuálne nápaditú a obsahovo pútavú informáciu,

ktorá nepredstavuje len bežnú činnosť miestnej základnej organizácie, ale prezentuje náš zväz ako taký. Ľudia sa z nej dozvedia kto vlastne sme, prečo existujeme, o čom sa našimi aktivitami usilujeme. A pestrou paletou fotografií aj názorne ukazuje, čo zvyčajne pre naplnenie našich cieľov robíme.

Ku všetkým superlatívom o tejto informačno-propagačnej tabuli prispieva aj jej umiestnenie na ústrednom námestí v Lubietovej. A napriek modernej podobě náklady na jej výrobu nie sú veľké. Dozista by sa aj inde našli finančné prostriedky s prispelením obce, ktorá takto môže uká-

zať, akým pestrým a aktívnym životom žijú jej obyvatelia.

Nech nás vidia aj neprajníci

Preto považujem túto zaujímavú „vecičku“ za vítanú inšpiráciu aj pre iné základné organizácie SZPB. Najmä v časoch, kedy Slovensku vládnú neprajníci nášho zväzu, ktorí si chcú tradície Povstania a protifašistického odboja „sprivatizovať“ ako nástroj vlastnej politickej propagandy a ľudia, ktorí by najradšej prekrútili pravdu o odboji i našich osloboditeľoch, je nanajvýš dôležité, aby verejnosť cítila a vnímala našu aktívnu prítomnosť v spoločnosti.

Takáto vizuálne nápaditá tabuľa predstavuje skvelý nástroj, aby si nás všimli aj ľudia – najmä mladí – ktorí sa o nás a naše historické úsilie sami od seba – akosi automaticky – zaujímať nebudú.

Informačná tabuľa ZO SZPB v Lubietovej na centrálnom námestí obce. foto: Jana Borgulová

Ocenenie dlhoročnej spolupráce

Ján Rohár

Začiatkom októbra boli v obradnej sieni mestského úradu v Seneci slávnostne ocenení dlhoroční podporovatelia a spolupracovníci ZO SZPB Senec. Na podujatí sa zúčastnil aj primátor Dušan Badinský a zástupcovia seneckých základných škôl a gymnázia.

Po predsedovi ZO SZPB Senec Zdenkovi Martonovi, ktorý privítal účastníkov, sa slova ujal podpredseda ÚR SZPB

lo a nielen v predvolebnom období, čo svedčí o pevných protifašistických postojoch Dušana Badinského.

Pamätnú plaketu ZO SZPB si potom slávnostne prevzali zástupcovia seneckých základných škôl a gymnázia Antona Bernoláka. Menovite boli ocenení riaditeľ ZŠ J.G. Tajovského Senec Ladislav Kása, učiteľka ZŠ J.G. Tajovského Senec Eva Beňová, učiteľka ZŠ Mlynská Senec Dominika Marčanová a učiteľ Gymnázia Antona Bernoláka v Seneci Slavomír Maľa.

Nové návrhy a nové aktivity

V nasledujúcej diskusii dominovali návrhy na ďalšiu spoluprácu medzi ZO SZPB Senec, mestom Senec a seneckými školami. Primátor Dušan Badinský a učiteľka ZŠ Mlynská Senec Dominika Marčanová okamžite využili ponuku na členstvo v zväze. Podpredseda ÚR SZPB Norbert Lacko a predseda Komisie ÚR SZPB pre prácu s učiteľmi, ženami a mládežou upriamil pozornosť na 3. časť virtuálnej aktivity s názvom Prínosy žien, mládeže a detí v boji alebo v extrémistických podmienkach. Okrem toho komisia pripravuje ďalší ročník celoslovenskej súťaže Medzníky druhej svetovej vojny.

Primátor Senca Badinský pripomenul kedysi existujúcu úspešnú športovú súťaž pre deti a mládež Partizánsky samopal.

Ako „čerstvý“ člen SZPB spomenul, že už v mladosti mal blízko k SNP a dodnes nezabudol na svoje stretnutie s jeho priamym účastníkom v Liptovskom Mikuláši, keď tam bol ako študent na brigáde. Okrem pokračujúcej pomoci zo strany mesta prisľúbil využiť pre ZO SZPB aj skúsenosti so žiadosťami o dotáciu zo strany Bratislavského samosprávneho kraja. Na záver navrhol, že by riaditeľ mestského múzea mohol o obdobie druhej svetovej vojny v meste rozšíriť mestskú historickú expozíciu.

Slávnostné stretnutie v kaštieli

Lubica Tomková, tajomníčka ZO SZPB v Hanušovciach nad Topľou

Členovia našej ZO SZPB sa stretli na slávnostnej schôdzi 16. októbra v priestoroch Malého kaštieľa. Schôzdu viedla predsedníčka Helena Lipčáková. Zhodnotila činnosť za uplynulé obdobie a vyzdvihla aktivity, ktorými sa môžeme pochváliť. Je to najmä krásny priestor pamätníka SNP v centre mesta, ktorý prešiel v tomto roku výraznou rekonštrukciou, na čom má veľký podiel vedenie ZO SZPB.

Pri pamätníku SNP sa pravidelne konajú pietne akty kladenia vencov a takto krásne upravené priestranstvo je dôstojným miestom pre vzdanie úcty padlým.

Za účasti primátora

Za prácu pri podujatiach v meste poďakoval predsedníčke i autorke článku aj primátor Štefan Straka a vyzdvihol vo svojom prejave nesmierny význam mieru a znášanlivosti medzi národmi.

Na stretnutí sme sa oboznámili s ocenením, ktoré od vedenia SZPB a ministra vnútra SR získala za aktívne a dlhodobé šírenie myšlienok protifašistického odboja medzi staršími aj medzi mlá-

dežou predsedníčka našej organizácie v júni tohto roku.

Toto slávnostné spoločné posedenie je už tradičným pekným podujatím v závere roka. Nezabudli sme ani na svojich členov, ktorí sa v tomto roku dožívajú okrúhlyho životného jubilea a pripravili sme pre nich darčeky.

Podujatie pre deti

Helena Lipčáková poďakovala primátorovi za finančný príspevok pre organizáciu, ako aj za aktivitu pri rekonštrukcii pamätníka SNP. Za sadenie kvetov, udržiavanie stromčekov a trávatej plochy pri pamätníku poďakovala zástupcovi primátora Jozefovi Vargovi, pracovníkovi MsÚ Milošovi Kmečovi a skupine Zelenáči, ktorá sa stará o pekný vzhľad pietneho miesta.

Na záver sme si stanovili smelé plány do ďalšieho obdobia, v ktorom medzi prvoradé úlohy patrí tradične práca s deťmi a mládežou. Najbližšie sa stretieme v spolupráci s mestským kultúrnym strediskom a knižnicou. Pripomenieme si 78. výročie karpatsko-dukľanskej operácie v literárnej besede a kvíze, na ktorých sa popri Helene Lipčákovovej podieľa ako riaditeľka mestského kultúrneho strediska autorka článku so žiakmi a učiteľmi našej ZŠ v priestoroch Malého kaštieľa.

Primátor Senca si preberá vysoké vzäzové ocenenie. foto: autor

Norbert Lacko. Primátorovi Senca odovzdal medailu M. R. Štefánika III. stupňa, ktorú mu Ústredná rada SZPB schválila za dlhoročnú spoluprácu mesta a seneckej ZO SZPB.

Trvalá podpora zo strany mesta

Zo strany vedenia mesta sa miestna ZO SZPB teší naozaj výnimočnej podpore. Dotácia, ktorú ZO SZPB Senec každoročne dostáva patrí suverénne medzi najvyššie v rámci celého Slovenska. Mesto podporuje aktivity SZPB trva-

Jubilanti ZO SZPB v Hanušovciach nad Topľou odišli zo slávnostného stretnutia s gratuláciou a darčekom. foto: autorka.

Deň veteránov v Revúcej

Ján Kochan, predseda ZO SZPB gen. Viesta Revúca

Pripojili sme sa k Ríčanskej výzve, oslovujúcej obce a mestá v ČR i v Európe k dôstojnej piete a spomienkam na obete vojen, ozbrojeného násillia, bez rozdielu, či patrili k víťazným alebo porazeným armádam, vyznávali rôzne náboženstvá, či boli rôznych národností alebo rás.

Preto sme druhý novembrový piatok venovali pamiatke vojnových veteránov. Z histórie vieme, že 11. novembra 1918 o 11-tej hodine a 11-tej minúte zaznela posledná salva pri podpise prímeria vo francúzskom Compiègne, čím sa skončila prvá svetová vojna, ktorá trvala viac ako štyri roky.

Presne vo výročný deň, hodinu i minútu rozozvučali v našom meste zvony na počesť vojakov, ktorí padli v bojoch za našu slo-

Pohľad na účastníkov pietnej spomienky v Revúcej.

foto: autor

vodu a životy. Poďakujeme za slobodný život v mieri, ktorý v súčasnosti žijeme, pretože v 1. a 2. svetovej vojne zaplatili milióny vojakov

najvyššou hodnotou, svojim vlastným životom a preto si zaslúžia našu úctu a spomienku na ich hrdinstvo.

Obnovená povstalecká symbolika

Stanislav Morong

Len málo národov v Európe s fašistickými vládnami sa dokázalo spojiť do organizovaného ozbrojeného odporu. Slováci v SNP boli z tých, ktorí museli v tomto historicky neopakovanom časovom intervale čeliť súčasne dvom protivníkom.

Prvým bola vlastná kolaborantská vláda, ktorá zvyšky povstaleckých vojsk a partizánske jednotky v horách označovala za teroristické skupiny a banditov. Slováci, ktorí sa akokoľvek postavili na odpor sa stali obeťami perzekúcií zo strany bezpečnostných zložiek a Hlinkovej gardy.

Pamiatka na fašistické zverstvá

Druhým protivníkom boli zložky okupačnej nemeckej

Členovia ZO SZPB v Lubeli prispeli k obnove symbolu obce v sade vypálených obcí v Kališti.

foto: autor

moci na Slovensku, či už radových jednotiek wehrmachtu alebo oveľa fanatickejších zástancov nemeckej rasovej nadradenosti v rovnošatách SS.

Títo „spojenci“ potláčali Povstanie i pokračujúci boj odporným spôsobom namiereným často výlučne proti obyvateľom miest a obcí, ktorí povstalcov pomáhali. Obeťami boli nielen ľudia, ale aj ich bydliská. Popolom ľahli celé obce: Kľak či Ostrý Grúň, Bačkov či Telgárt a nám, členom SZPB nado všetko symbolicky vzácna osada Kalište.

Tá je aj vďaka SZPB skutočne živou národnou kultúrnou pamiatkou. V jej areáli sa nachádza sad, v ktorom na pamiatku 111 vypálených slovenských obcí bol za každú obec zasadený pamätný strom. Keďže osada leží vo výške 924 m n. m. a je neobývaná, sad postupne chátra.

Lubela v Kališti

Vedenie obce Lubela v liptovskomikulášskom okrese, ktorej osud mohol mať rovnako tragické následky, no našťastie vypálených bolo „len“ niekoľko domov, mala už viac rokov informácie, že je potrebné nahradiť aj jej pôvodne zasadený pamätný strom.

Myšlienku výsadby náhradného pamätného stromu obce Lubela v areáli NKP Kalište iniciovala ZO SZPB v Lubeli. Preto vedenie obce dohodlo s Jozefom Gibalom z Múzea SNP podmienky náhrady. Členovia ZO s vedením obce, priateľmi a podporovateľmi SZPB v rámci projektu obnovy sadu v Kališti realizovaného Gymnáziom A. Sládkoviča v Banskej Bystrici zasadili mladú jablňu – dar záhradkárov v Lubeli. Nepochybne originálny symbol obce bude zároveň dôvodom na opakované návštevy jej obyvateľov v tomto historickom areáli.

Odhalenie pomníkov

Václav Homišan, predseda ObV SZPB Stará Lubovňa

Pri príležitosti 104. výročia skončenia 1. svetovej vojny boli 11. novembra v obciach Hniezdne, Forbasy a Nižné Ružbachy odhalené pomníky obetiam 1. a 2. svetovej vojny. Pri každom z nich znela hymna Slovenskej republiky.

Nočný pohľad na pomník obetiam I. a II. sv. vojny v Nižných Ružbachoch.

foto: autor

K prítomným sa postupne na miestach piety prihovorili starostovia obcí Hniezdne Viktor Selep, Forbas Michal Hanečák, Nižných Ružbách Jozef Abrahamovský, miestni farári, vikár OSSR plk. Dr. Jozef Paluba a autor článku. Duchovní pomníky posvätili a krátkymi modlitbami sa zamýšľali nad hrdinami 1. a 2. svetovej vojny.

Všetci sa zhodli na odmietnutí vojny a potrebe spory riešiť diplomatickou cestou. Dnes sa musíme poučiť z bolestivých spomienok na temnú minulosť a z histórii oboch vojen. Spomenuli sme si s úctou a tichou spomienkou na všetky obe nezmýselných vojen. Odhalené pomníky budú po stáročia pripomínať celým generáciám hrdinský boj našich otcov, dedov, pradedov.

Poďakovanie si zaslúžia starostovia a členovia obecných zastupiteľstiev menovaných obcí za iniciatívny prístup pri vytvorení týchto pietnych miest.

Aktuálny odkaz našim generáciám

Milan Maleček, predseda ZO SZPB v Rožňave

Aj tento rok 11. novembra o 11. hodine sa vyše 70 občanov z radov členov SZPB, príslušníkov OS SR a žiakov zo základných škôl v Rožňave stretlo na miestnom cintoríne pri pamätníku obetiam 1. svetovej vojny. Stretli sa, aby si zapálením sviečok a položením vencov pripomenuli tento historický deň v našich dejinách.

K prítomným sa prihovoril zástupca primátora Michal Drengubiak, ktorý poukázal na to, ako je nebezpečne blízko nový celosvetový vojnový konflikt. Autor tohto článku vo svojom príhovore oboznámil účastníkov s históriou, ku ktorej sa viaže symbol červených makov s trvalým odkazom pre všetky generácie – žiť v pokoji a v mieri. Súčasťou programu spomienkového zhromaždenia bola aj melódia Melissa Venema a zvonenie zvonov na všetkých miestnych kostoloch, ktoré svojim hlasom vyše minútu pripomínali všetkým občanom mesta pamiatku vojnových veteránov a vojnových obetí.

Na úspešnom pietnom podujatí v Rožňave sa podieľali aj ozbrojené sily SR.

foto: autor

Pri príležitosti Dňa vojnových veteránov sme v mene Žiackej školskej rady v spolupráci s pani učiteľkou Melišekovou položili veniec k pamätníku Hrdinov SNP v Galante.

foto: Filip Privozník

- **Banská Bystrica:** Ľubica Uhrínová 75, Peter Gogola 55 a Anna Halasová 82 rokov.
- **Bernolákovo:** Helena Kovačová 70 rokov.
- **Bojnice:** Emília Tóthová rokov.

- **Bratislava:** Ondrej Šaling 82 a Ing. Jozef Krupa 60 rokov.
- **Čabiny:** Tatiana Kostilníková 75 rokov.
- **Čaňa:** Milan Kopčák 60, Regina Rigová 75, Alžbeta Vargová 70, Jolana Kovačová

- 88, Eva Žuková 60, Eva Demková 55, Jolana Bittoová 80, Katarína Karafová 83 a Július Šoltés 75 rokov.
- **Dobšiná:** Albina Klementíková 70 rokov.
- **Družstevná pri Hornáde:** Katarína Sokolovičová 94

- a Ondrej Vavrák 81 rokov.
- **Horná Mičiná:** Ondrej Martinec 80 a Ondrej Klíbaní 70 rokov.
- **Hrušov:** Jana Sásová 45 rokov.
- **Humenné:** Mária Paulišinová 83, Mária Taligová 70 a Mikuláš Zbur 80 rokov.
- **Jasenie:** Ing. Miroslav Cibuľa 89 rokov.
- **Košice:** Jana Timková 30, Božena Bodnárová 99, Darina Világiová 70, Judita Tomčková 60 a Anna Veselovská 82 rokov.
- **Kokava nad Rimavicou:** Pavel Bajan 81 a Magdaléna Gibalová 84 rokov.
- **Lipany:** Mária Imrichová 70 rokov.
- **Liptovská Teplička:** Ján Jurčík 81 rokov.
- **Medzibrod:** Ing. Ladislav Staruch 60 rokov.
- **Medzilaborce:** Božena Kavčáková 60 a Peter Račko 55 rokov.
- **Michalovce:** Boris Lysan 87 rokov.
- **Očová:** Viera Šimkovičová 82 rokov.

- **Pliešovce:** Anna Forgáčová 88 rokov.
- **Pohorelá:** Matej Gandžala 82, Ján Datko 50, Ján Jánoška 60, Ján Baksa 70, František Tlučák 95, Rudolf Polák 80, Milan Tlučák 82 a Mária Šulejová 75 rokov.
- **Poltár:** Július Ridzoň 81 rokov.
- **Revúca:** Anna Puterová 65, Viera Grendelová 70, Ing. Gejza Fabián 75, Vladimír Levický 75 a Mária Piljanová 75 rokov.
- **Rožňava:** Mikuláš Jacko 45 a Jarmila Sabóová 70 rokov.
- **Ružomberok:** Václav Ambuš 85 rokov.
- **Šaľa:** Edita Hoppanová 80 rokov.
- **Sliach:** Mária Kožiarová 82 a Milan Zemko 90 rokov.
- **Strážske:** Mikuláš Mižák 86 rokov.
- **Sučany:** Ľubica Halienová 84 rokov.
- **Topoľčany:** Eva Hubová 70 rokov.
- **Uderiná:** Valeria Sarvašová 60 rokov.
- **Veľké Teriakovce:** Milan Haviar 80 rokov.
- **Vráble:** Štefánia Tarrová 75 rokov.
- **Závadka:** Anna Gregušová 75 rokov.
- **Žiar nad Hronom:** Anna Pračková 70, Jaroslav Ondreička 75, Juraj Benedik 83, Marie Zylková 93 a Milada Gašparová 82 rokov.
- **Zvolen:** Zlata Majorošová 75 rokov.

Hrdina oslávil storočnicu

Pavel Vančo, ktorý bojoval ako samopalník v 11. náhradnom prápore Prvej čs. armády na Slovensku, sa 21. novembra dožil storočnice. Od vypuknutia Povstania až do polovice januára 1945 pôsobil so svojim útvaram pod vedením kpt. Karola Ehrmanna na úseku od Martina až po Banskú Bystricu.

Po vojne sa vyučil za obchodníka, no život ho zaviedol k práci v reštaurácii v Lučenci. Z prevádzkara sa stal jej majiteľom a pracoval v nej aj v dôchodkovom veku. Napriek statočnosti, ktorú vykonal v SNP, sa nikdy nepovažoval za hrdinu. So skromnosťou v hlase zdôrazňuje, že konal len tak, ako sa patrilo, robil to, čo jeho kamaráti a ďalší morálni ľudia. V službe bol od vypuknutia Slovenského národného povstania až do polovice januára 1945. Je držiteľom viacerých vyznamenaní, naposledy mu minister udelil Pamätnú medailu k 75. výročiu SNP a konca 2. svetovej vojny.

„Pán Vančo je najstarší člen našej oblastnej organizácie. Do Zväzu priviedol aj svoju manželku Katarínu, ktorá sa o neho vzorne stará a opatruje ho. Prajeme veľa zdravia a síl v ďalších dňoch ich spoločného života,“ dodala tajomníčka OblV SZPB Lučenec Helena Kumštárová.

Ku gratulantom sa pridala aj prezidentská kancelária, ministerstvo obrany SR či predseda Banskobystrického samosprávneho kraja. Predseda SZPB Pavol Sečkář mu poslal ku krásnemu životnému jubileu pozdravný telegram. Pavlovi Vančovi prajeme veľa šťastia, zdravia a ďakujeme za všetko, čo pre našu vlasť vykonal.

(bb)

Stála pri kolíske Bielej stopy

Predseda Zväzu Pavol Sečkář odovzdal dlhoročnej tajomníčke ZO SZPB Brezno 1 Viere Smékalovej najvyššie vyznamenanie Zväzu medailu Za vernosť.

Občianskym povoláním referentka školy pracovala na SOŠP a ZŠ Pionierska v Brezne. Do SZPB sa dostala vďaka rodinnému zázemiu. Otec Július bol vojakom v Povstaní. Koníček lyžovanie ju priviedol k rozhodcovskej profesii, v ktorej zotrvala viac než polstoročie. Rozhodovala mnoho vrcholových pretekov v zjazdovom lyžovaní najmä v Jasnej a Akademické preteky vo Vyšnej Boci. Stála pri zrode Bielej stopy SNP.

„Počas prvého ročníka som už bola rozhodkyňou a mám v blahdej pamäti, ako sme ešte lopatami nahadzovali sneh,“ spomína si ocenená. „K lyžovaniu som viedla aj syna Jozefa, ktorý sa stal majstrom Slovenska v zjazdovom lyžovaní v roku 1977 v Španej Doline.“ Biela stopa je najstarší pravidelne organizovaný masový vytrvalostný beh na lyžiach u nás.

Počas svojho pôsobenia na poste tajomníčky jednej z väčších ZO SZPB často organizovala poznávacie zájazdy pre členov, ako aj nespočetné množstvo spomienkových aktov. Spoluzakladala Okresný výbor SZPB v Brezne, ktorého ostala členkou aj po zmene štruktúry na Oblastný výbor SZPB. „Pani tajomníčka Smékalová patrí

Viera Smékalová preberá z rúk predsedu SZPB vyznamenanie Za vernosť!, ktorým Predsedníctvo ÚR SZPB ocenilo jej 35 ročné pôsobenie na poste tajomníčky ZO Brezno č. 1.

k všímavým členom našej organizácie, ktorá pravidelne prispieva konštruktívnou kritikou k chodu Oblastného výboru. Gratulujeme jej k vyznamenaniam, ktoré si za dlhoročnú aktívnu prácu zaslúžila, a želáme, aby sa jej v dobrom zdraví darilo naplňovať poslanie a ciele SZPB,“ dodal tajomník OblV Brezno Ján Šulej.

(bb)

Jubilantom srdečne blahoželáme.

Navždy sme sa rozlúčili

- **Michalovce:** s 89-ročnou Jolanou Szatmaryovou.
- **Uderiná:** so 70-ročnou Irenou Galádovou.

Česť ich nehynúcej pamiatke!

Opustila nás dlhoročná predsedníčka

Miroslav Prega, predseda OblV SZPB Michalovce

So zármutkom sme prijali správu o úmrtí Emílie Šenkeríkovej, ktorá nás opustila vo veku 89 rokov. Pred odchodom do dôchodku pracovala na Obecnom úrade v Nacinej Vsi.

Prichádzame o dlhoročnú funkcionárku, ktorá svojimi praktickými skúsenosťami napomáhala udržiavať a zveľaďovať tradície a spomienky protifašistického odboja v našej oblasti. Na čele ZO SZPB v Nacinej

Vsi stála až do prenechania funkcie mladšej generácii, neuveriteľných 35 rokov.

Pred časom mi povedala: „Chráňte si vybojovaný mier, on je zárukou úspechu a radosťou pre všetkých!“ To krédo platí aj dnes. Za aktívnu činnosť získala viac ocenení od SZPB, minister obrany Jaroslav Naď jej osobne odovzdal pamätnú medailu k 75. výročiu SNP a ukončenia 2. svetovej vojny. Počas svojej dlhoročnej činnosti získala za udržiavanie pamiatky na vojenské tradície ZSSR pamätnú medailu aj od prezidenta RF.

V mene členov oblastnej organizácie vyslovujem úprimné poďakovanie za jej dlhoročnú aktívnu činnosť v prospech rozvoja hodnôt mieru, slobody a boja proti ideám fašizmu a intolerancie. Jej odchodom prichádzame o čestnú, láskavú, nespierne obetavú, skrátka, o skvelú ženu. Taká ostane v našich spomienkach.

EÚ za glorifikáciu nacizmu

(Dokončenie zo str. 1)

Európska únia by síce mohla tejto rétorike odolať, lenže to by museli jej pobaltskí členovia zmeniť postoj k porážke nacistov na svojom území a najmä k oslave jednotiek SS, zložených z príslušníkov tamojších národov. Postoje EÚ sú nedôveryhodné, pretože žiadna z jej inštitúcií a žiadny z jej orgánov nezaujal tvrdé odmietavé stanovisko k adorácii pobaltských nacistov, ktorých tam dokonca považujú za „osloboditeľov“ a národných hrdinov.

Tolerovaná oslava nacistov

Lenin dal národom „sovietskeho Ruska“ slobodu a Fíni, Estónci, Lotyšá a Litovčania ju využili na založenie vlastných štátov. Stalin im štátnu slobodu násilne zobral. To však v modernej Európe, založenej na hodnotách demokracie, rasového, národnostného a náboženského rešpektu a znášanlivosti nemôže byť ospravedlnením označovania nacistických hrd-

lorezov, ktorí aktívne organizovali vyvražďovanie Židov, Rómov a ľavicových aktivistov, za národných hrdinov. Rešpektovanie oslavovania príslušníkov SS zo strany európskych politikov spochybňuje úprimnosť každého slova, ktoré títo politici vyslovia na oslavu víťazstva nad fašizmom a nacizmom.

Hlasovanie štátov EÚ o ruskom návrhu by vyznelo úplne inak, ak by ho nesprievádzala reálna glorifikácia pobaltských nacistov na území únie. A mlčanie pri rozhodnutiach ukrajinských úradov, ktoré tvrdo kritizovalo izraelské veľvyslanectvo v Kyjeve a židovské organizácie. Alebo oslavovanie bulharského nacistu najvyššími predstaviteľmi tohto balkánskeho člena EÚ, sprevádzané rozhorčením ponížených potomkov obetí holokaustu.

Spochybňovanie štátnej tradície

Rozumieme, prečo štáty EÚ hlasovali proti ruskej rezolúcii,

ale vo svetle vyššie popísaných súvislostí sa nemôžeme s týmto postojom stotožniť. Ak by sa európski politici mohli pochváliť dôsledným potieraním „glorifikácie nacizmu a neonacizmu“, ich postoj na pôde OSN by

vyznel ako pochopiteľná diplomatická hra. Lenže štátni podporovaní oslava esesákov dáva akokoľvek motivovanej kritike EÚ punc dôveryhodnosti.

Z hľadiska SZPB je posun pozície Slovenska zo zdržania sa hlasovania na hlasovanie proti veľmi poľutovaniahodný. Vzhľadom na situáciu na Ukra-

jine by prípadné zdržanie sa hlasovania iste akceptovala aj väčšina v SZPB, no hlasovať proti je už za akceptovateľnou líniou. Aj v medzinárodnej politike by mali platiť základné červené čiary. Ak tvrdíme, že sme ako štát postavený na protifašistickej tradícii a SNP, nesmieme pri takýchto otázkach v OSN zlyhávať.

Lotyšský príslušník Waffen SS Vaslavs Nerugals, hlása titulok. Jeden z oslavovaných účastníkov pravidelných osláv v Rige. foto: Jewish News One

Mučia ruských i ukrajinských zajatcov

Braňo Ondruš

Vedúca misie OSN na monitorovanie ľudských práv na Ukrajine Matilda Bognerová tvrdí, že jej tím odhalil mučenie vojnových zajatcov na oboch stranách. Informuje o tom spravodajská agentúra OSN. Pracovníci svetovej organizácie vypočuli za posledných niekoľko mesiacov 159 vojnových zajatcov – mužov aj žien – zadržovaných Ruskom, a 175 mužských vojnových zajatcov. Zajatých Ukrajinou. Ukrajina umožnila misii prístup k ruským zajatcom, kde boli zadržávaní. Rusko nie, a tak s ukrajinskými zajatcami hovorili po ich prepustení.

Ukrajinskí zajatci uviedli, že boli často vystavení dlhodobému bitiu, vyhráž-

OSN upozorňuje na mučenie ruských i ukrajinských zajatých vojakov. foto: pixabay.com.

kam, elektrickým šokom a útokom psom. Zajatkyne povedali, že neboli vystavené fyzickému násiliu, ale psychicky ich tý-

rali výkriky mučených mužov v okolitých celách. Uväznení muži aj ženy boli vystavení rôznym formám sexuálneho násilia.

Bitie mučenie, elektrošoky

Zlé zaobchádzanie označili za spôsob každodenného zastráňovania a ponižovania. Zajatci opisali, že ich bili obuškami a drevenými kladivami, kopali a dávali im elektrické šoky.

Ruskí vojnoví zajatci zasa hovorili o rýchlych popravách a niekoľkých prípadoch mučenia a zlého zaobchádzania. Zväčša sa tak dialo, keď boli v zajatí prvý raz vypočúvaní alebo premiestnení do tranzitných táborov a internáčnych miest. Niektorých uviedli, že ich bili päsťami a kopali do tváre a tela po tom,

ako sa vzdali a počas vypočúvania. Iných ukrajinskí policajti alebo vojenský personál bodal a podrobil elektrickým šokom.

Zákaz mučenia je absolútny

Matilda Bognerová upozorňuje, že štáty musia vždy zaobchádzať so všetkými vojnovými zajatcami ľudsky, od momentu ich zajatia až po ich prepustenie a repatriáciu, a že zákaz mučenia a zlého zaobchádzania je absolútny, dokonca aj v čase ozbrojeného konfliktu.

Povedala tiež, že zodpovednosť je kľúčom k odrádzaniu od ďalšieho porušovania a predchádzaniu jeho porušovaniu a dodala, že strany konfliktu majú jasné zákonné povinnosti vyšetrovať a stíhať všetky obvinenia z porušovania medzinárodného humanitárneho práva v súvislosti so zaobchádzaním s vojnovými zajatcami, ktoré majú pod kontrolou.

Lotyšské ničenie pamätníkov

Ján Rohár

Lotyšské ministerstvo kultúry oznámilo 14. novembra splnenie svojho záväzku odstrániť všetky sovietske pamätníky v krajine. Rozsiahla kampaň na odstránenie pamätníkov sa začala od leta na základe rezolúcie lotyšského parlamentu.

Pamätníky oslavujúce víťazstvo nad fašizmom a koniec druhej svetovej vojny boli rovnako zaradené medzi nežiadúce a oslavujúce totalitné režimy. Pôvodne tamojšia vláda plánovala odstránenie 69 sovietskych pamätníkov, no nakoniec sa tento zoznam rozšíril až na 120 objektov.

Symbolom kultúrneho barbarstva sa stalo odpálenie 79 metrov vysokého pamätníka v hlavnom meste Riga, ktorý pripomínal víťazstvo nad fašizmom. Každoročne sa pri tomto pamätníku konali veľkolepé oslavy Dňa víťazstva. Tento rok boli akékoľvek oslavy na tomto mieste zakázané. Napriek zákazu si tisíce ľudí na tomto mieste pripomenuli pamiatku svojich predkov. Nasledoval zásah polície a od-

Lotyšská vláda oslavuje tamojších esesákov a ničí pamiatky víťazstva nad fašizmom. foto: internet

stránenie kvetov a vencov traktorom. Možno aj po tejto udalosti sa vedenie Lotyšska rozhodlo úplne zrovnať so zemou pamätník porovnateľný s našim Slavínom.

Ruské ministerstvo zahraničných vecí vo vyhlásení označilo odstraňovanie sovietskych pamätníkov v Lotyšsku za „politiku štátneho vandalizmu“.

Moskva okrem toho obvinila Rigu z uplatňovania „politiky glorifikácie nacizmu“. Rusko si tiež predvolalo lotyšského veľvyslanca a pohrozilo „asymetrickými“ krokmi, ktoré „poškodia Rigu“.

Vandalizmus v Buchenwalde

V pamätníku nacistického koncentračného tábora Buchenwald niekto cielene zničil stromy vysadené na pamiatku obetí holokaustu. Polícia však zatiaľ páchatelov neodhalila.

Nadácia Buchenwald, ktorá pamätník prevádzkuje, na sociálnej sieti Twitter uviedla, že je šokovaná z úmyselného útoku na pamiatku obetí. Jeden z vyrúbaných stromov, ktoré boli vysadené v rámci projektu „1000 bukov“, bol venovaný pamiatke detí zabitých v Buchenwalde, zvyšné pripomínali šesť väzňov tohto tábora.

K poškodeniu stromov došlo aj v minulosti. Okrem toho páchatelia už viackrát poškodili pamätné či informačné tabule a nasprejovali tam hákové kríže. Vyrúbané stromy sa nachádzali na trase železnice, ktorou nacisti do Buchenwaldu zvážali ľudí z celej Európy. (bo)

Galéria odboja

Obdobie skonu Ľudovíta Kukorelliho v závere novembra 1944, ktoré úzko súvisí aj s časom tokajickej krvavej udalosti, považujeme za podnet, aby sme sa umelecko-historicky hlbšie vrátili k osobnosti tohto významného partizánskeho veliteľa.

V prípade Tokajika doslova bolo možné osláviť tragický podnet takmer michaelangelskou pietou, ktorú v tejto východoslovenskej obci sprítomnili roku 1957 akademický sochár **Fraňo Gibala** a architekt **Ladislav Beisetzer**, pričom námet rozpracovali ďalší národní, ktorí tkveli v tomto kraji – **Orest Dubay** a **Dezider Milly**. Osobnosť Kukorelliho upútala výtvarne rozličným spôsobom. Predovšetkým ľudsky, autenticky.

Anna Onderová, ktorú spoznal na Orave v roku 1943, stala sa Kukorelliho manželkou koncom októbra nasledujúceho roku. Bola medicomkou, zdravotnou sestrou a na sklonku života textilnou výtvarníčkou. Aktívne napomáhala výročným výstavám SZPB a stala sa aj členkou Klubu výtvarných umelcov a teoretikov.

Pokiaľ ide o historicitu Kukorelliho, odporúčam vrátiť sa k heroizmu oproti tragédii (Kokin, 2 východoslovenské divízie, skon). Tá spočíva v skutočnosti, že leteckého špecialistu bolo možné vybadať v tom, ako prepracovane

sa konalo v prípade odletu zastaralého letectva a príchodu povstaleckej perute z východu. Tou druhou je skutočnosť, že v stabilizovanej frontovej línii veliteľ Čapajevovcov uskutočnil prienik a garantoval prielom. Málo na to spomínali historici, iba kedysi dávno to uviedli priami účastníci bojov. Sme v tom niekedy čudní – ani tá najčestnejšia pochvala. Aj naše odborné aktivity treba preosievať.

Výtvarný obraz Ľudovíta Kukorelliho ilustrujú slávne portrétné pomníky – v Habure od **Júliusa Machaja** a v Košiciach od spoluautorov sochára **Arpáda Račka** a architekta **Ladislava Greča** z roku 1958. Už skôr, v roku 1951, koncipoval svoj maliarsky portrét ďalší národný umelec **Július Nemčík**. Aj ten na východe Slovenska pred socrealizmom budoval umelecké hnutie *Svojina*. Tak zbásnili Kukorelliho sobáš. Odbojári by mali vedieť, že Slovania pestovali tradíciu sobáš nad sobáše. Nie vždy sa to však vyplatilo.

V roku 1969 sme sa nanovo vrátili aj k odkazu, k pomníku a portrétu Ľudovíta Kukorelliho. Dnes má na mieste osadenia pamätníka aj svoj park. V bratislavskom Ružinovce sa stal miestom dávnych spomienok Anny Bergerovej, ktorá rovnako ako Anna Onderová-Kukorelli sestersky, doslova bok po boku, ošetrovala ranených partizánov. Po-

mník v hlavnom meste vytvoril sochár **Ladislav Pollák**. Keď som preveroval, kto všetko portrétoval hrdinu SNP, bolo sa možné vrátiť k výstave v roku 1999 na Bratislavskom hrade. Z fondov vtedajšieho Armádneho výtvarného štúdia pochádza portrét od majstra **Maxa Schurmana** z roku 1960, ktorý v čase vojny pôsobil na Oddelení kreslenia a maľovania SVŠT. Išlo o geniálneho portrétistu a nech mu slúži ku cti, že poniektorých zmaľoval a poniektorých namaľoval – napríklad Adolfa, Klementa, Šmidkeho atď. Portrét Kukorelliho patrí k najvydarenejším.

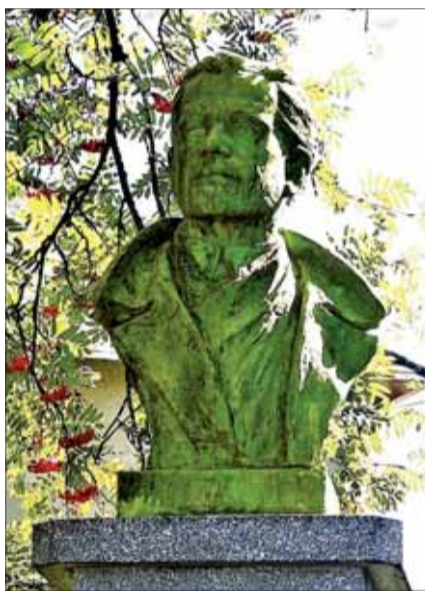
Elektronický Bojovník zverejní aj listovku, smútočné oznámenie o pohrebe, obrade, ako aj o prvom mieste uloženia partizánových telesných pozostatkov. Bolo to na mieste neskoršieho osadenia pomníka v Petrovovom sade. Hrob na mestskom cintoríne niesol bronzový znak Čapajevovcov. Dnes tam stále chýba a v čase osláv ho nahrádza venček.

Oslovili sme majstra Juraja Bartusza, autora pomníkov v Krompachoch a Skároši, aby veci napomohol. Povedal nám, že jeho najlepší žiak sa volá Machciniak. Takže, košickí odbojári, pousilujte sa. Aj na Magistráte treba naháňať. Tých mladších.

(Viac fotozáberov na www.bojovnik.eu)

Jan Bartoš, Pomník Ľ. Kukorelliho v areáli Leteckej fakulty Technickej univerzity v Košiciach, betón – bronz 1978.

Július Machaj, busta na Pomníku Ľ. Kukorelliho v Habure, 1959.

Július Nemčík, Portrét Ľ. Kukorelliho, olej 1951, SNG.

Max Schurmann, Ľudovít Kukorelli portrét, olej 1960.

pomôcky: MALVA, THE, SILIT	pálava	zlúčeniny kyselín a zásad	anglický určitý člen	chem. zn. argónu	vystriedal	autor výroku: B. FRAN-KLIN	karbid kremika	kričič	ako, staby	chem. zn. tantalu	1. časť tajničky	pokrýval
inštitút						srst, po česky zavinút					podmienková spojka	
2. časť tajničky											chem. zn. kryptónu	
avšak				slez (bot.) negrgra						odstráň prídom vody ukazovacie zámeno		
51 rímskymi číslicami			nemá vedomosť upevní do závesu					elipsovité plocha venujem sa hre				
náplň	nadhlavnik bendžo							pohneš plácha				jarný mesiac
obliat vriacou vodou								veď majetok štátu				
zabával						nadšenie temnota					značka megaponu časť chrupu	
ušľahaná pena z bielkov					hrada chem. zn. irídia					poor opytovacie zámeno		
3. časť tajničky												
chem. zn. holmia			druh papagája									

Správne vylúštenie tajničky z č. 22 znie: **Celý život je experiment.** Knihu posielame **Jánovi Komanickému z Michaloviec.**

Vylúštenie tajničky posielajte na adresu: Redakcia Bojovník, Štúrova 8, 815 72 Bratislava, alebo na e-mail: bojovnik@szpb.sk.

Noviny vychádzajú s finančnou podporou Ministerstva práce, sociálnych vecí a rodiny SR.

BOJOVNÍK
Dvojtyždenník antifašistov

Vydáva Slovenský zväz protifašistických bojovníkov • Šéfredaktor Braňo Ondruš, redaktori: Sofia Prátorová, Martin Krno, Boris Macko, web a FB: Ján Rohár a Branislav Balogh • Internet: www.szpb.sk a www.bojovnik.eu, e-mail: redakcia@bojovnik.eu • Sídlo vydavateľa a adresa redakcie: Štúrova 8, 815 72 Bratislava • IČO 00177431 • Neobjednané rukopisy a fotografie sa nevracajú • Vychádza dvojtyždenné, cena jedného čísla 0,70 € (0,44 € pre predplatiteľov) • Objednávky na predplatné prijíma každá pošta a doručovateľ Slovenskej pošty • Objednávky (aj do zahraničia) vybavuje Slovenská pošta, a.s., Stredisko predplatného tlače, Uzbecká 4, 820 14 Bratislava 214, e-mail: predplatne@slposta.sk • Tlač: DOLIS GOEN, s.r.o., Sklenárska 6, 811 02 Bratislava • Ročník XLVI (LXVII) • Podávanie novinových zásielok povolené riaditeľom pôst pod č. 2606/93 zo dňa 27. 7. 1993 a RPR poštu Ba 12 z 15. 12. 1993 pod č. 191/93 • Index č. 49 036, ISSN 0323-2018 • ISSN 2585-9625 (online) • Evidenčné číslo: EV 204/08. Titul neprešiel jazykovou korektúrou.

ZRNKÁ HUMORU

Komplikované vzťahy medzi mužom a ženou v ich rozličnom štádiu nie sú častým námetom iba romantických kníh a filmov, ale aj vtipov. Prinášame ich plnými priehrštiami.

Medzi priateľmi: „Manželka mi našla vo vrecku značkový rúž. Tak som jej radšej povedal, že mám milenkku. Prepadol by som sa od hanby, keby zistila, že predávam Avon.“

* * *

A ešte jeden: „Nechcem sa pred vami chváliť, ale denne urobím šťastných niekoľkých mužov tým, že nie som ich manželkou.“

* * *

Ženy sú strašne zvláštne stvorení. Dokážu rozoznať 348 odtieňov rúžu, ale normálneho chlapa od debila nie.

* * *

Novomanžel na letnom byte: „Drahá, už je hotový obed?“ „Nie, miláčik,“ odvetí žena. „Tak idem do reštaurácie,“ rozhodne sa muž. „A nechceš desať minút počkať?“

„Potom bude obed uvarený?“

„Nie, ale oblečiem sa a pôjdem s tebou.“

Žena po dlhšej známosti: „Ľudské telo má sedem miliárd nervových buniek. A ty my lezieš na všetky!“

* * *

Radí sa neskúsený so skúseným mužom: „Ako sa treba milovať s novou priateľkou?“

Strohá odpoveď: „Aby sa to tá stará nedozvedela.“

* * *

Dvaja zaľúbenci sa rozprávajú o živote.

„Adam a Eva mali dokonalé manželstvo,“ vraví ona. „Asi preto, že Eva nemusela počúvať, ako vedela dobre variť Adamova mama.“

„Pravda,“ reaguje on. „No Adam nemusel počúvať, koľkých iných mužov si mohla Eva vziať.“

* * *

Muži: Nespíte so sliepkami. Ženy: Vyhýbajte sa sťahovavým vtákom.